

ХРОНІКА КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ УКРАЇНИ у вересні 2023 року

(оглядова довідка за інтернет-ресурсами,
матеріалами преси та неопублікованими документами)

Загальні питання

7–9 вересня у Львові відбувся III Конгрес культури «Ukraine! Unmuted: Україна бере голос». В межах події пройшла низка розмов про українську культуру та мистецтво в контексті війни. Кожен із днів конгресу мав свій тематичний фокус: «Мова війни» (куратори З. Рибчинська та О. Сливинський), «Міграція» (куратори В. Склярова та Г. Семенчук) та «Пробудження голосу» (кураторка І. Скиба-Якубова). Крім того, діяла супровідна програма «Разом» із практичними профільними темами, як-от робота зі спадщиною під час війни, боротьба з російською пропагандою, роль культури у відновленні України. Спікерами на заході виступили – О. Матвійчук, О. Островська-Люта, В. Шейко, Ю. Ваганова, Ю. Федів, А. Алієв, О. Сушко, Є. Якубовська, О. Гусейнова, Р. Кечур, Б. Філоненко, Л. Денисенко, А. Кахідзе, П. Маков та інші. У головному холі Національного університету «Львівська політехніка» було розгорнуто експозицію «Український зріз» (куратори В. Кауфман і С. Петлюк). На ній представлено арт-проекти Я. Бачинської, К. Зоркіна, Ж. Кадирової, А. Кахідзе, М. Клочко й А. Тараненка, П. Макова, В. Полякова, Д. Ревковського й А. Рачинського. С. Савченка, В. Кауфмана, Ю. Штайда, Я. Шумської, *Fantastic little splash*. Конгрес *Ukraine! Unmuted* організували Інститут стратегії культури та ГО «Вірменська – тридцять п'ять» за підтримки Українського культурного фонду, Львівської міськради, Фондації ЗМІН, Міжнародного фонду «Відродження» та Львівської політехніки.

Премію імені Василя Стуса отримав український кінорежисер Сергій Буковський. Урочиста церемонія нагородження відбулася 14 вересня у Києві в приміщенні *PEN Ukraine*. Премію, засновану 1989 року Українською асоціацією творчої інтелігенції на чолі з Є. Сверстюком, щороку вручають літераторам, митцям, режисерам, музикантам, культурним менеджерам, громадським діячам за внесок в українську культуру та стійкість громадянської позиції. Від 2016 року її організують Український ПЕН, Києво-Могилянська Бізнес-Школа та видавництво «Дух і Літера».

Лауреатами недержавної відзнаки «Медаль Гарета Джонса. Правда і Честь» за вагомий внесок у дослідження українських Голодоморів, сприяння відновленню історичної правди про трагічні сторінки минулого України стали: правозахисник, публіцист, Герой України Л. Лук'яненко (по смертності); журна-

ліст, дослідник О. Панченко; журналіст, літератор М. Сидоржевський; третій президент України В. Ющенко. Нагороду засновано у 2019 році Інститутом журналістики КНУ імені Тараса Шевченка.

День пам'яті жертв Бабиного Яру

28 вересня у Києві в Національному історико-меморіальному заповіднику «Бабин Яр» відкрито мультимедійну документальну виставку «Бабин Яр: Дзеркала смерті», присвячену 82-им роковинам трагедії. Кілька десятків інформаційних стендів, розміщених у виставковому центрі «Жива пам'ять», покликані ознайомити відвідувачів із жахливими подіями, які українцям довелося пережити протягом ХХ та ХІ століть. Експозицію розпочала тема розстрілу євреїв у Бабиному Яру 29–30 вересня 1941 року. До створення проєкту долучилися Музей історії міста Києва та Громадський комітет для вшанування пам'яті жертв Бабиного Яру. Цього ж дня у Музеї Шолом-Алейхема (філія Музею історії міста Києва) розгорнуто експозицію маловідомих широкому загалу документальних фотографій В. Марущенка «Пам'ять Бабиного Яру» з архіву майстра (Київ. 1986, 1989–1991 рр.).

29 вересня біля пам'ятника Менора (територія Національного історико-меморіального заповідника «Бабин Яр») відбувся спільний міжрелігійний захід на вшанування пам'яті загиблих. У ньому взяли участь представники урядових структур, духовенства ПЦУ та УГКЦ, духовні лідери юдейських релігійних громад. Організатори – Український інститут національної пам'яті, Світовий конгрес українців, Державна служба України з етнополітики та свободи совісті. Традицію спільної молитви було започатковано у 2021 році.

Вшанування пам'яті

16 вересня в Іллінському сквері у Києві пройшла акція пам'яті Георгія Гонгадзе та всіх убитих українських журналістів. Захід організувала Премія імені Георгія Гонгадзе разом із Центром прав людини *Zmina* та Інститутом масової інформації. Серед учасників – експертка Інституту масової інформації з моніторингу свободи слова К. Дячук, голова правління Центру прав людини *Zmina* Т. Печончик, виконавча директорка Українського ПЕН Т. Терен, журналісти М. Барчук і М. Ткач, фотограф С. Козлюк. Під час акції відбулося відкриття фотовиставки під назвою «The War is not over yet» про злочини Росії проти медіа та журналістів після повномасштабного вторгнення в Україну.

Благодійність

30 вересня у київському Будинку кіно відбулася благодійна акція в підтримку постраждалих співвітчизників у Маріуполі. У програмі: показ документальної стрічки «20 днів у Маріуполі» М. Чернова, глядацьке обговорення з маріупольцями, які пережили цю трагедію, спілкування з продюсеркою фільму В. Степаненко, фотографом Є. Малолеткою та героєм картини В. Нікуліним. Акцію провели «Осередок Кіноспільнота», компанія «Артхаус Трафік», Національна спілка кінематографістів України за підтримки благодійних фондів «Нова Юкрейн», «They need us» та «UkrainianSupport.com».

Від 30 серпня до 7 вересня аукціонний дім *Goldens* разом із інвестиційно-девелоперською компанією *TARYAN Group* презентували *POP-UP* проєкт: благодійний аукціон «ART CAN HELP. Contemporary». Зібрані кошти буде спрямовано на підтримку 131 батальйону ТРО Збройних сил України. До збірки аукціону ввійшли колекційні твори сучасних українських митців, серед яких А. Криволап, В. Ралко, О. Ройтбурд, І. Марчук, О. Тістол, М. Кравцов, М. Вайсберг, Т. Сільваші, Ю. Коваль та інші. Торги пройшли як онлайн на сайті *Goldens*, так і офлайн у просторі *Taryan Towers* у центрі Києва.

3 вересня у столичному артпросторі *Uyava* відбувся благодійний захід «ЗОШБ_Love», покликаний закрити потреби Третьої окремої штурмової бригади ЗСУ. В межах цієї події проведено: тренінг із домедичної допомоги від представників ЗОШБ; показ документального фільму «Воїни» від студії *MEGOGO ORIGINALS*; благодійний концерт за участі українських виконавців, а саме: *ROXOLANA*, Ю. Юріна, *Probass & Hardi*, *Burla*, *Sofia Shanti*, У. Ройс, *Kazaxoslav*, *Dayton* та інших.

9 та 10 вересня команда електронного майданчика «Made with bravery» разом із креативним простором *Sense Hub* та фондом «Сміливі» організували у Києві благодійний маркет українських виробників – *Sense of Bravery*. Компанії об'єдналися, щоб зібрати кошти для відбудови ліцею у Харківській області, що був пошкоджений внаслідок російського обстрілу. Гості заходу мали можливість ознайомитися з діяльністю фольклорно-етнографічного проєкту «Баба Єлька» з Кропивницького, зокрема, відвідати презентацію книги «Смачна Кропивниччина», майстер-класи з традиційних танців і співів, а також побачити старовинний одяг початку ХХ століття.

24 вересня у Львові вперше пройшов благодійний *Lemberg music Festival 2023* за участі представників українського репу та хіп-хопу, зокрема, таких артистів, як *BOTASHE*, *ХАС*, Гоня, *POLAMAV*, Артем Лоїк, Макс ТТ, Ритмовар, Рижуня, Білий Бо, Шершень й інші. Увесь прибуток буде спрямовано на допомогу ЗСУ.

Культура та ментальне здоров'я в умовах війни

6 вересня на території Національного заповідника «Софія Київська» відбувся третій Саміт перших леді та джентльменів, заснований дружиною президента України О. Зеленською. Його тема – «Ментальне здоров'я: крихкість і стійкість майбутнього». Саміт складався з трьох панелей: «Ментальне здоров'я: баланс стійкості та крихкості», «Вплив війни на ментальне здоров'я», «Покоління, яке керуватиме світом за 15 років». На спеціальній додатковій локації *Mental Stage* учасники обговорили вплив культури на ментальний стан. Участь у цій розмові взяли, зокрема, фотографи Влада та Костянтин Ліберови. На одній з панелей заходу також виступив режисер А. Лукіч («Мої думки тихі», «Люксембург, Люксембург»). Він презентував гостям свою нову короткометражну стрічку «Як я провів літо».

Креативні індустрії

Вітчизняний бренд дизайнерського трикотажу *Rito* представив нову капсульну колекцію за мотивами творчості українського художника А. Криволапа. Колекція отримала назву «Метафізика чистого кольору», а її основною темою стали насичені кольори, якими вирізняються роботи митця. Дизайнерка бренду *Rito* – А. Пікуль.

Культурні проєкти

9 та 10 вересня Національний заповідник «Софія Київська» запросив киян і гостей міста на щорічний культурно-мистецький фестиваль «Княжа родина / Regio genus». Мета заходу – продемонструвати зв'язки між Руссю-Україною та іншими європейськими державами, їх взаємовплив, зокрема, в царині культури від X–XI століть і донині. У програмі: виставки історичних артефактів, творів мистецтва (живопису, скульптури) та театральних костюмів; конференції, круглі столи, лекції, мультимедійні програми; перегляд історичних наукових та документальних кінофільмів; виступи музичних колективів; тематичні дитячі освітні програми, майстер-класи тощо. В межах фестивалю представлено, зокрема, виставкові проєкти: «Я буду! Мир народжується з душі жінки», який склали живопис і графіка з серії «Тіні предків» художниці, реставраторки О. Федорук (просто неба у Софії Київській); «Тerra Ucrainorum», що демонструє українські історичні землі на старовинних картах (Брама Заборовського); «Серце, що палає», присвячений канонізації Київського митрополита Рафаїла Заборовського (Софійський собор); «Василь Кричевський: твори з фондового зібрання Софії Київської» до 150-річчя від дня народження митця (музей «Будинок митрополита»); «Протистояння» – картини О. Дубовика, «На паузі...» – натюрморти та графіка українських художників (виставкова зала «Хлібня»).

2 вересня у Києві відбулося закриття першого сезону фестивалю «Протасів Яр», який тривав із кінця травня під гаслом «Ніколи нічого не бійтеся». Захід присвячено пам'яті громадського активіста та українського героя Романа Ратушного. Цього дня на галявині у Протасовому Яру проведено дві панельні дискусії – «10 років Революції Гідності: майбутнє України» (учасники – журналіст Д. Лиховій, історикиня та письменниця О. Стяжкіна, письменник А. Бондар і телеведучий Ю. Макаров) та «Роман Ратушний: людина, яка змінює людей». Виступили гурти *Zwuntar*, «Пиріг і батіг», «Гуляйгород», *Grozovska Band*. Фестиваль реалізовано ГО «Захистимо Протасів Яр» разом із Українським ПЕН і Національним центром народної культури «Музей Івана Гончара» за сприяння Міжнародного фонду «Відродження» та програми *House of Europe*.

9 вересня День Андріївського узвозу пройшов у столиці в камерному форматі. Просто неба лунали мелодії, а організатори (ГО «Андріївський узвіз») збирали благодійні внески для закупівлі пристрою нічного бачення військовим. Традиційно програму розпочала музична екскурсія від Київської чоловічої капели України ім. Л. М. Ревуцького. У фестивалі також взяли участь Народний аматорський духовий оркестр «Гармонія», єврейський танцювальний колектив «Халом», Р. Коляда з музичним стендапом, етногурт «ЯРРА» та хореографічний гурт «Dance happiness club».

8–15 вересня у Миколаєві відбувся шостий фестиваль актуального мистецтва *Mykolaiv ART Week: MEMORY 2023*. Цього року захід проведено у змішаному форматі. У день відкриття презентовано онлайн-виставку живопису, відеоарту та концептуальної фотографії під назвою *MEMORY*. Віртуальна експозиція включала мистецькі проекти 70 авторів, які працюють з темами дослідження культури пам'яті, історії національної та особистісної ідентичності (заявки на конкурс подали 260 учасників з п'яти континентів світу). Частину відеоарту можна було побачити на новій виставковій локації Будинку офіцерів флоту. Програму фестивалю склали також: джазовий концерт від музичного гурту «Performance Big Band» В. Алексєєва; спеціальний показ документального фільму «День Незалежності» В. Тихого; воркшоп зі швидкого малюнка від художниці С. Чебанової; театральна вистава «Оркестр» за п'єсою французького драматурга Ж. Ануя (київський театр імпровізації «Вільні»); лекція-дискусія «Нові імена в топонімах Миколаєва. Хто ці люди?» (історикиня Г. Червак) та лекція «Меморіали: монополія на пам'ять vs мистецьке бачення» (кураторка мистецьких та урбаністичних проєктів ГО «Урбан Ре-Паблік» Ю. Манукян); презентація результатів дослідження «Деколонізація: переосмислення імперського минулого в публічному просторі Миколаєва»; дослідницька екскурсія «Про що: залаштунки головної миколаївської бібліотеки» (Миколаївська обласна універсальна наукова бібліотека). Фестиваль *ART Week: MEMORY 2023* організувала Платформа *MUART* разом із Волонтерським центром ДОФ (Будинок офіцерів флоту) й Агенцією розвитку Миколаєва за підтримки Українського культурного фонду.

8–10 вересня у Львові минули Дні європейської спадщини. Місцева громада долучилася до проєкту втринадцяте. Цього року темою події стала «Жива спадщина» – фольклор, кухня, звичаї та обряди, народні святкування, знання та практики. Загалом в межах Днів європейської спадщини реалізовано близько сімдесяти безплатних заходів у форматі екскурсій, майстер-класів, лекцій, пікніків, виставок, концертів тощо.

9 вересня у Богуславі на Київщині проведено історико-культурний благодійний захід «Портал крізь століття: Старосвітський Богуслав», покликаний познакомити відвідувачів з народними ремеслами, звичаями і традиціями Богуслава ХІХ століття, а також підтримати українських військових. У програмі – фотосалон, ретро-пікнік, старосвітські музики, інтерактивна комора, старовинні страви та ярмарок. Організаторами заходу виступили ГО «Богуславський волонтерський штаб. Разом», ГО «Навколо Нас. UA», Музей історії Богуславщини.

Театр

19 та 20 вересня у Київському академічному театрі «Золоті ворота» відбувся VI Міжнародний театральний конгрес «Театр крокує Європою. Театр. Війна». У панельних дискусіях взяли участь театральні діячі, культурні менеджери з України та закордону. Тематику обговорень стали: соціальна роль театру під час війни, вплив повномасштабного вторгнення на вітчизняний театр, роль українського театру на міжнародній арені як інструменту спротиву наративам

країни агресора. Завершився конгрес переглядом та обговоренням перформативного читання-рефлексії «*News from the past* – вистава створена у далекому Мюнхені під час війни» С. Жиркова у виконанні акторів театру «Золоті ворота» Д. Олійника та В. Біблів.

18–22 вересня у Мистецько-концертному центрі ім. Івана Козловського у Києві тривала II Резиденція IV Лабораторії драматургії, що проводиться Національною спілкою театральних діячів України за підтримки Українського культурного фонду. Тема IV Лабораторії – «Як говорити/писати про війну у драматургічних текстах», завдання – створення актуальних п'єс, налагодження співпраці між режисерами і драматургами, збільшення присутності сучасної української драматургії в театрах країни та закордоном. Учасниками творчого проєкту цього разу стали 7 драматургів (О. Гриценко, Г. Захожа, Л. Кудяєва, О. Мацюпа, О. Михайлов, А. Пугач, К. Пенькова) та 6 режисерів (І. Данілін, Д. Леончик, Д. Некрасов, К. Парфир'єва, А. Рашко, О. Ткачук). Митці працювали над своїми текстами разом із кураторами в межах спеціальної програми, яку склали: воркшопи та майстерні від драматургів П. Ар'є та Л. Лягушонкової; лекції з психологинею О. Татарин і театрознавицями І. Чужиноюю та Г. Веселовською; спільні дискусії та обговорення; перформативні читання п'єс у Київському академічному театрі «Золоті ворота».

Столичні театри представили цього місяця нові роботи: «Обережно, міна!» Ю. Гудошник (Національний академічний драматичний театр імені Лесі Українки); мюзикл «Пінокія» на музику Б. Севаст'янова (муниципальний академічний театр опери і балету для дітей та юнацтва / Київська опера); оновлену виставу «Море... Ніч... Свічки...» за п'єсою Й. Бар-Йосефа «Це величне море» (академічний театр драми і комедії на лівому березі Дніпра); «Джива» за п'єсою А. Матвійчука – спільний проєкт Херсонського обласного академічного музично-драматичного театру ім. М. Куліша та *Project Art Theatre* (Мистецько-концертний центр ім. Івана Козловського).

До 25-річчя київський Театр на Михайлівській відкрив ще одну локацію у Деснянському районі під назвою «Театр на Троєщині». Наразі репертуар закладу складають вистави Театру на Михайлівській і дитячого «Сонечка». Також на базі нового театру працюватиме акторська студія та мистецький простір для виставок і майстер-класів. 16 вересня з нагоди відкриття глядачам показали інтерактивну постановку для дітей «Карлсон шукає друга» та комедію «Еклери на мільйон» за п'єсою сучасної української драматургині М. Смілянець.

8–16 вересня XXV Міжнародний театральний фестиваль «Мельпомена Таврії» частково пройшов у Херсоні. Під гаслом «Ми вдома» у день відкриття ювілейного форуму одночасно 25 театрів у різних містах і на різних сценах представили свої постановки, зокрема: прем'єру «Позивний “Горобчик”» за п'єсою Н. Ворожбит «Погані дороги» у Херсоні (режисер С. Павлюк), «Джива» А. Матвійчука в Києві (режисерка Н. Агеєва-Швед). Загалом в межах фестивалю було показано понад 70 вистав. Географія учасників, крім України: Португалія, Туреччина, Словаччина та Німеччина. Також на підтримку «Мельпоме-

ни» в Херсоні, Одесі, Києві, Львові, Миколаєві, Кропивницькому, Ганновері (Німеччина) працювала літературна сцена.

13–18 вересня в Ужгороді тривав IV Міжнародний театральний фестиваль моновистав «Монологи над Ужем». На сценах Закарпатського академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. братів Ю.-А. та Є. Шерегіїв, театру ляльок «Бавка», в Ужгородському замку, Академії культури та мистецтв можна було побачити 11 театральних історій від митців із Херсона, Миколаєва, Львова, Дрогобича (Львівська обл.), Ужгорода, Мукачева, а також Словаччини, Польщі та Франції. Під час фестивалю діяв дискусійний клуб за участі драматургів, режисерів, акторів, театрознавців, інших діячів сфери, а також демонструвалася виставка театральних робіт художниці, сценографіні Т. Гусевої-Ковтун. Засновники та організатори фестивалю – Ужгородська міська рада та газета «Ясно» за підтримки Закарпатської ОВА.

18–24 вересня у Кропивницькому відбувся 53-й Всеукраїнський фестиваль театрального мистецтва «Вересневі самоцвіти». Подію відкрила вистава «Заборонений» за однойменною п'єсою С. Дзюби й А. Кірсанова – спільний проєкт Кропивницького академічного обласного українського музично-драматичного театру та Херсонського обласного академічного музично-драматичного театру. Протягом тижня свої роботи презентували актори Кропивницького, Дніпровського, Херсонського та Миколаївського театрів. Окрім вистав, у програмі фестивалю: книжковий ярмарок, зустрічі з акторами та письменниками, вшанування корифеїв українського театру в Державному музеї-заповіднику Івана Карпенка-Карого «Хутір Надія» та в селі Арсенівка. В межах «Вересневих самоцвітів» відкрито також оновлений Музей історії українського хореографічного мистецтва, який з 2004 року діє на території заповідника «Хутір Надія». Наразі частину експонатів розміщено в колишній будівлі Нацбанку в Кропивницькому. Фонд музею налічує понад шість тисяч предметів: світлини, нагороди, костюми, афіші, книги, програми концертів, аудіо- та відеоматеріали тощо.

8–11 вересня на базі Кіровоградського академічного обласного театру ляльок у Кропивницькому проведено IV Відкритий театральний фестиваль «Scene-fest», присвячений Збройним силам України. Під гаслом «Заради миру і життя! За перемогу світла» свої творчі доробки на мистецькому форумі представили професійні й аматорські театри та студії ляльок із Запоріжжя, Черкас, Миколаєва, Кривого Рогу (Дніпропетровщина), Херсона, Черняхів та Житомирської області, а також у форматі онлайн – театральні колективи з Ужгорода, Варшави (Польща) та Батумі (Грузія).

21–24 вересня у Кам'янці-Подільському на Хмельниччині пройшов IX Театральний фестиваль «Комора». Два десятки вистав презентували театри з різних міст України. Відвідати фестивалі події можна було за благодійним внеском, кошти буде спрямовано на потреби ЗСУ. У категорії професіонали переможцями форуму визнано Хмельницький академічний обласний театр ляльок (перше місце та номінація «Найкраща сценографія») та київський «Театр між трьох колон» (друге місце та номінація «За творче дослідження»). У номінації

«За популяризацію сучасної української літератури» відзначено директора Одеського культурного центру, генерального продюсера національного фестивалю театрів «Молоко», актора М. Журавля.

Українські театри представили у вересні прем'єри: балет «Даремна обережність» П. Гертеля, А. Адана, Ф. Герольда (Львівський національний академічний театр опери та балету ім. С. Крушельницької); «Земля» за повістю О. Кобилянської (Львівський національний академічний український драматичний театр ім. М. Заньковецької); «Друге дихання» за мотивами п'єси Ф. Строппеля та «Дитина в Дарунок» М. Лисака (Дніпровський національний академічний український музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка); «Хитрий Лис» за мотивами поеми І. Франка «Лис Микита», музика І. Небесного (Дніпровський академічний театр опери та балету); «Люче і Фелікс» за п'єсою литовської письменниці Л. Черняускайте «Люче ковзає» (Дніпровський академічний театр драми і комедії); «Як стати справжнім Бегемотом» за п'єсою українського автора О. Вітера (Дніпровський академічний обласний український молодіжний театр); «Тригрошова опера» за твором Б. Брехта (Сумський національний академічний театр драми та музичної комедії ім. М. С. Щепкіна); «Наше містечко» за п'єсою американського драматурга Т. Вайдлера (Сумський обласний академічний театр для дітей та юнацтва); «Біла пошесть» за однойменною п'єсою чеського письменника К. Чапека (Чернівецький академічний обласний український музично-драматичний театр ім. О. Кобилянської); містерія «Ісус – Син Бога живого» В. Босовича (Тернопільський академічний драматичний театр імені Тараса Шевченка).

Музика

16–20 вересня у Національній філармонії України в столиці тривав традиційний КвінтоФест «Камерні акценти осені». У фестивалі взяли участь чотири колективи: Київський камерний оркестр, Національний ансамбль «Київська камерата», Національний ансамбль «Київські солісти», а також Київський квартет саксофоністів. Три з п'яти концертів фесту було присвячено українській музиці: проєкт «Чорне намисто» від диригентки Київського камерного оркестру Н. Пономарчук (музика А. Загайкевич, В. Польової, Л. Сидоренко та Г. Гаврилець); програма «Від монодії до модернізму» у виконанні камерного хору *United* під керівництвом В. Лисенка (антологія української духовної музики); концерт із нагоди 80-річчя композитора Є. Станковича представив Ансамбль «Київська камерата» під орудою диригента В. Матюхіна (камерні твори ювіляра). 30 вересня у Колонній залі філармонії відбулося відкриття XXXIV Міжнародного музичного фестивалю «Київ Музик Фест», який щороку знайомить киян з головними тенденціями сучасної академічної української музики. На урочистому концерті прозвучали твори українських композиторів І. Карабиця, Л. Дичко, В. Сильвестрова та С. Пілютикова у виконанні Заслуженого академічного симфонічного оркестру «Українського радіо» й Академічної хорової капели «Українського радіо».

У Києві з нагоди 80-річного ювілею Національного заслуженого академічного українського народного хору України ім. Г. Верьовки 11 вересня в Укра-

їнському національному інформаційному агентстві «Укрінформ» проведено пресконференцію, присвячену організації благодійного турне колективу Європою, Канадою і США за підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України, а 20 вересня у Національній бібліотеці України імені Ярослава Мудрого в межах проєкту «Бібліотека Ярослава Мудрого та її околиці», що реалізується разом із видавництвом «Саміт-Книга», відбулася зустріч із керівником Національного заслуженого академічного українського народного хору України ім. Г. Верьовки н. а. України І. Курилівим.

26 вересня у столичному Міжнародному центрі культури та мистецтв профспілок України (Жовтневий палац) урочисто нагороджено переможців музичної премії для молодих виконавці від порталу «Музвар» – *Muzvar Awards 2023*. Премію отримали, зокрема: співачка Джамала («Музичний діджитал-спадок»), альбом *QIRIM*; співак *YAKTAK* («Найкращі нові імена попмузики»); *QUEST PISTOLS* («Найкращий переспів українською»); *SHUMEI* та З. Огневич («Найкраща творча співпраця»); І. Клименко («Найкращий автор»); кіностудія *Film.ua* («Найбільш резонансні події загальнонаціонального рівня» за мультиплікаційний фільм «Мавка. Лісова пісня», саундтрек до якого виконали Х. Соловій та А. Пивоваров).

29 вересня у Львівській національній філармонії ім. М. Скорика стартував ХХІХ Міжнародний фестиваль сучасної музики «Контрасти». Тема фестивалю – «Pulsus». Цього року у програмі чотирнадцять подій за участі музикантів зі Львова та Києва, а також гостей із Польщі та Німеччини. Десятиденний марафон мав честь відкрити Національний ансамбль солістів «Київська камерата», який запропонував слухачам програму з творів сучасних українських композиторів З. Алмаші, К. Цепколенко, О. Козаренка, І. Карабиця, а також шістдесятників Л. Грабовського, В. Сильвестрова, Є. Станковича. 30 вересня піаністка В. Петриченко разом із меццо-сопрано Л. Нікітчук та симфонічним оркестром Львівської національної філармонії виконали низку творів В. Сильвестрова, серед яких прем'єра – цикл «П'ять мелодій на Новий Рік».

У Львові визначено переможців II Всеукраїнського композиторського конкурсу імені Мирослава Скорика. Подані партитури оцінювало міжнародне журі у складі українських композиторів Б. Фроляк, І. Небесного, К. Цепколенко, українського виконавця Н. Стеця, а також польських композиторів Є. Корновіча та В. Козловського. Лауреатами конкурсу стали: Ю. Пікуш (Концерт для віолончелі та оркестру «Concellastra», I премія), Р. Сокачик (Поєма для контрабаса та оркестру «Antonych-fragments», II премія), Н. Іванченко (Концерт для віолончелі з оркестром № 1 «Картини війни», III премія). Спеціальну премію від Оани та Сімона Камартін отримав О. Мануляк («Монолог-діалог-полілог» для контрабаса та оркестру).

Візуальні мистецтва

Міжнародний фестиваль сучасного колажу *Cutout collage festival* цього року пройшов одразу в двох містах – Києві та Парижі (Франція), під темою «Свобода». 15 вересня було відкрито київську локацію у Центрі сучасного мис-

тецтва «М17». На виставці було представлено оригінальні аналогові, цифрові та анімовані колажі від майже сотні міжнародних та українських художників, серед яких Т. Сільваші, С. Чичкан, О. Кондаков, О. Малих. В межах фестивалю діяла програма публічних подій: кураторські екскурсії, майстер-класи, лекції, кінопокази, присвячені сучасному колажу та мистецтву загалом.

12 та 13 вересня у Київській державній академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука відбувся новий мистецький фестиваль *БойчукFest*, покликаний стати містком між сучасністю та традиційною українською культурою. Відвідувачам презентовано витвори дизайнерів, картини та графіку, зразки сучасного ткацтва та вишивки, костюми, художню кераміку, дерев'яні скульптури, вироби з металу. Виставки та заходи організатори об'єднали у два проекти. «Повернення Криму» включав у себе експозицію кримськотатарського мистецтва (кераміка, килими, музичні інструменти з приватної колекції Р. Скибіна та картини Д. Доценка), персональну виставку А. Дудченка «Фігури», показ двох епізодів фільму «12 міфів про Крим» від Г. Абдулаєвої тощо. У частині «Повернення українського монументалізму» можна було побачити роботи випускників академії, присвячені розписам храму Преображення Господнього в селі Солонка Львівської області, а також долучитися до тематичної програми, що складалася з лекцій, показів кінострічок і театральної вистави про життя і творчість М. Бойчука «Плід самого себе». Завершували щоденні фестивальні події поетичні читання, у яких взяли участь М. Жаржайло, Б. Поляк, Е. Євтушенко, К. Тумаєва, Б.-О. Горобчук та ін.

14–30 вересня в Інституті проблем сучасного мистецтва НАМ України тривав п'ятий Фестиваль сучасного жіночого мистецтва. Темою нинішньої експозиції стала «Алегорія сили». 28 учасниць, серед яких – І. Акімова, О. Панченко, І. Прокопчук, К. Пятакова, К. Радко, О. Рондяк, І. Салюк, Ю. Турянська, О. Чепелик, О. Ткаченко та інші мисткині, представили різноманітні за технікою, творчим стилем та матеріалами твори: живопис, колажі, скульптури, авторські аплікації та валяння, витинанки й вишиванки, фото та діджитал арт. Організатор фестивалю – Українська асоціація жіночих досліджень у мистецтві.

12 вересня у виставковій залі Національної академії мистецтв України відкрито інтерактивну виставку «Створити фільм “Довбуш”». У показі – костюми з фільму «Довбуш», відеосюжети зі знімального майданчика, ескізи декорацій, реквізит, оригінальні розкадрування тощо. Для всіх охочих проведено творчі зустрічі, дискусії та кураторські екскурсії від творців картини (режисер О. Санін). Партнерами заходу виступили Міністерство культури та інформаційної політики України, Державне агентство України з питань кіно, *PRONTO FILM*, *FILM.UA Group*, «Кіноманія», Музей Шереметьєвих, простір «Остання Барикада».

У столичних музеях й інших мистецьких просторах розпочали роботу виставкові проекти: «Дні минулого майбутнього» – живопис В. Кришовського та скульптури його дружини О. Кришовської (Національний музей «Київська картинна галерея»); «Бачу справи твої, людино!» – живопис О. Мельника (Національний музей Т. Шевченка); «Спогади життя» – 40 невідомих широкому зага-

лу робіт майстрині петриківського розпису, н. х. України М. Тимченко (Національний музей українського народного декоративного мистецтва); «Простори. Межі. Кордони» – десятки сучасних скульптур українських митців у різноманітних техніках і масштабах (Національний центр «Український дім»); «Молитва за Україну» – живопис А. Логова (ЦСМ «Білий Світ»); «Ось-ось» – роботи В. Агапєєва та Д. Толкачова в межах проекту «Одне з одним. Просторові діалоги» (Мала Галерея Мистецького Арсеналу); «Київський менестрель Аттила Могильний» – цикл ілюстрацій С.-А. Мадяра до поезій А. Могильного (Музей однієї вулиці); «Велика знахідка. Крок третій» – роботи фотографа С. Мельниченка та графічні проекти художника М. Фенечкіна («Dymchuk Gallery»); «Світ зовсім інший» – картини львівської художниці Ненук («Я Галерея»); «Пошук рівноваги» – роботи скульптора І. Романовського та артфотографа Я. Голубчика (художня галерея «Митець»); «Таємне світло» – живопис О. Соловйової (галерея «АВС-арт»); «Химера» – текстиль, гутне скло, гобелени, кераміка К. Білик («The Naked Room»); «Камені, що говорять» – скульптури В. Притули (галерея «Portal 11»); «Останнє літо перед війною» – картини О. Левіча («Триптих Арт»); «Колискова» – гобелени та скульптури К. Зоркіна («Stedley Art Foundation»); «Мир і війна» – твори молодих українських художників О. Заславського, П. Васильченка, М. Малілю, Р. Дорчинця, О. Морозової та ін. (Культурний кластер «Краків»).

8 вересня на фасаді корпусу Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка встановлено нову мініатюрну бронзову скульптурку, присвячену літері «І» – символу української ідентичності. Вона стала 41 пам'яткою з проекту «Шукай!». Автор фігурки – Ю. Білявський.

Від 29 вересня до 1 жовтня у Львові пройшов V Міжнародний фестиваль архітектури та мистецтва «Вежа». Під гаслом «Час України» на фестивалі продемонстровано мистецькі проекти українських архітекторів, дизайнерів, художників, створені під час війни, та досягнення українців, що працюють у галузі архітектури, мистецтва та інноваційних технологій. Головними локаціями фестивалю стали Центр архітектури, дизайну та урбаністики «Порохова вежа», Свірзький замок та спортивно-розважальний центр *Leoland*. Серед заходів – виставка архітектурних проєктів, присвячена відбудові України після війни, лекції, тематичні дискусії, воркшопи, а також екскурсії та майстер-класи. Фестиваль «Вежа» засновано членами Львівської спілки архітекторів за підтримки Національної спілки архітекторів України у 2018 році.

20 вересня стартував Львівський тиждень скульптури. Його тема – «Старе і нове»/«Нове і старе». До 11 жовтня у різних куточках Львова представлено понад три сотні скульптур, об'єктів та інсталяцій, великих паркових і вуличних скульптурних проєктів. У програмі тижня: головний проєкт під кураторством П. Гудімова «Старе, нове, нове і старе», що містив в собі скульптурні твори різних часів із музейних фондів і приватних колекцій (Львівський палац мистецтв); «Скульптурний маршрут», який презентував колекцію гранітної пластики українських і закордонних авторів від Мистецького об'єднання «ЧервонеЧо-

рне» (Стрийський парк); «Вулична галерея Шевченка» з сучасними скульптурами українських художників В. Семківа, Д. Шиманського, І. Новгородова, Я. Потрогоша, В. Дмитрика та О. Фурдіяка (середовище вулиці Т. Шевченка); персональні виставки М. Малишка й У. Ярошевич та Скульптурний кабінет («Я Галерея»); інсталяція В. Кауфмана (Львівський Скансен); виставка скульптур І. Самотоса (Національний музей у Львові ім. А. Шептицького); експозиція «Викрадення Європи» з ескізами до майбутньої паркової скульптури Я. Мотики (Сенсотека) та інші події. Організатори проєкту – мистецьке об'єднання «ЧервонеЧорне» та артцентр «Я Галерея» за підтримки Львівської міськради та Львівської обласної військової адміністрації. Куратор – П. Гудімов.

Від 18 вересня до 15 жовтня в Умані на Черкащині тривав перший міжнародний мультижанровий фестиваль мистецтв «Свобода вибору» від Благодійного фонду «Добре серце Київ». В його межах презентовано десятки артпроєктів у різних жанрах, зокрема, живопис С. Захарова «Перехід», скульптуру литовського художника В. Мацкявічюса «Вільна людина», перформаційний проєкт японської авторки М. Нішизава «Бонсай Едем» та інші. Відбулися також круглі столи та пресконференції за участі митців з України, Ізраїлю, США, Японії, Естонії, Литви.

У містах України розгорнуто експозиції: «Ре/Візія» – два десятки постерів до культових українських фільмів, створені сучасними українськими художниками, ілюстраторами, дизайнерами, «Щодо втрачання» – твори Є. Белорусець, О. Голосія, А. Горської, Н. Кадана, Я. Малащука та Р. Хімея, М. Половинко, Д. Ревковського та А. Рачинського, Ф. Тетянича (Муніципальний мистецький центр Львова); «Колір чорний» – живопис П. Патики (галерея «Шум» у Львові); «Нерозказані історії» – графічні твори маріупольського художника П. Пономаренка (Художньо-меморіальний музей Олександра Осмьоркіна у Кропивницькому); «Культура vs війна» – фотороботи кінооператора, військовослужбовця С. Михальчука та фотографів-документалістів Костянтина і Влади Ліберових (Харківський *Media Hub*).

8 вересня на площі Гасина у Львові розпочав роботу культурний простір «Модуль тимчасовості» (MOT), який вже побачили мешканці Києва, Дніпра та Луцька. Проєкт від команди *Don't Take Fake* покликаний привернути ще більше уваги світу до України, а також зібрати кошти на відбудову культурних об'єктів, що постраждали внаслідок російської агресії. На двох поверхах тимчасової споруди представлено експозицію з картинами, скульптурами, інсталяціями та аудіовізуальними творами 28 художників з десяти країн, серед яких – українські митці Ж. Кадирова, М. Куліковська, Р. Мінін, О. Кондаков, О. Сай, Н. Кравцов, В. Манжос. Окрім того, «Модуль тимчасовості» став місцем спеціальних подій – кінопоказів, екскурсій, лекцій і дискусій. Роботу простору у Львові організовано за підтримки луцької ГО «Алгоритм дій», а також за сприяння Львівської міської ради.

Музейна справа

Після тривалої перерви розпочав свою публічну роботу Національний художній музей України в Києві. Протягом 28–30 вересня *NAMU* організував екс-

клюдивний показ документальної стрічки «Сад богів» режисерів А. Арояна та О. Мушинської, присвячену полтавському періоду життя художника Івана Мясоедова (1890–1919 рр.). Також в межах заходу демонструвалася виставка, яку сформували унікальні архівні матеріали, фотографії, цифровий архів робіт І. Мясоедова з колекції музею. Кінопокази супроводжувались розмовами за участі фахівців *NAMU*, режисера А. Арояна та куратора проекту «Сад після богів» А. Усанова (Центр сучасного мистецтва *JUMP*, Полтава).

29 вересня у Національному заповіднику «Софія Київська» презентовано новий виставковий проєкт «Софійська Покрова», що триватиме до 5 грудня. Відвідувачі мають можливість роздивитися ікону «Покрова Богородиці» в іконостасі Софійського собору, ознайомитися з останніми результатами її рентгенологічного дослідження та побачити прихований образ «Софійської Покрови» (сер. XVIII ст.) на мультимедійному екрані. На другому поверсі (хорах) собору влаштовано експозицію ікон «Покрови Богородиці» XVII–XIX століть з «Колекції родини Понамарчуків».

8 вересня у Національному заповіднику «Києво-Печерська лавра» урочисто відкрито оновлену виставку «Князі Острозькі: європейський вимір української історії», яку було демонтовано у перший день повномасштабного вторгнення російських військ. Серед експонатів – пам'ятки XV–XX ст.: лицарські обладунки, зброя XVI–XVII ст. (мечі, шаблі, гармата), церковні старожитності, стародруки Острозької друкарні, картини, гравюри, старовинні документи та «Острозька Біблія» кінця XVI століття. Над створенням проєкту разом із заповідником працювали Музей Шереметьєвих, Благодійний фонд «Корона князів Острозьких» і Центральний державний історичний архів України (м. Київ). Цього ж дня до 509-ї річниці битви під Оршею на фасаді Успенського собору Києво-Печерської лаври встановлено меморіальну дошку на честь українського державного, військового та церковного діяча князя Костянтина Острозького. Барельєф презентували скульптори Б. Крилов, О. Сидорук і засновник ливарної майстерні І. Давидов. Шрифт розроблено каліграфом О. Чекалем.

14 вересня у виставковому центрі «Україна розп'яття» Національного музею історії України у Другій світовій війні розгорнуто виставку «Розстріляна свобода слова». На ній представлено матеріали, що свідчать про злочини росіян проти українських журналістів. На виставці можна побачити пошкоджену професійну техніку, захисне спорядження, особисті речі, які належали загиблим і полоненим журналістам, документальні відеосвідчення та знімки, що ілюструють роботу воєнних кореспондентів. Проєкт реалізовано Національною спільнотою журналістів України за фінансової підтримки правозахисної організації *Civil Rights Defenders* (Швеція).

15–30 вересня у Національному музеї Голодомору-геноциду до століття завершення першого масового штучного голоду 1921–1923 рр. пройшла виставка «Марки УСРР: запізніла допомога голодуючим». У показі – марки, поштові картки, листівки, конверти цього періоду, що стосуються тематики голоду та допомоги голодуючим, а також філателістичні матеріали України, США, Азербайджану, Грузії, Росії з колекції історика А. Іванця та фондів Музею Голодомору.

На відкритті виставки відбулося погашення спеціального сувенірного конверта «Козацької пошти», присвяченого 100-річчю марок УСРР «Допомога голодуючим». У заході взяли участь видавець, художник, керівник проекту «Козацька пошта» А. Пилух та колекціонер, автор низки книжок з філателії В. Чередниченко.

12 вересня у київському Музеї видатних діячів української культури презентовано мультимедійний історичний проєкт «(Не)знищен(н)», який розповідає про репресивні переслідування українських інтелектуалів протягом ХХ століття. На виставці можна побачити копії матеріалів архівно-слідчих справ, відеоохроніки, світлини, листування видатних діячів із в'язниці, а також деякі особисті речі. Окрім історичних документів, у виставковому просторі представлено інсталяції: імітація тюремної камери, фрагмент помешкання після обшуку, метафора вагона поїзда, яким засуджених везли на заслання тощо. Художник проєкту – Д. Максименко. Для створення експозиції використано матеріали з державних архівних установ, меморії з Фонду Івана Франка, а також експонати з Національного історико-меморіального заповідника «Биківнянські могили» та з колекції Музею видатних діячів української культури.

Від 26 вересня до 10 жовтня у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї діяла виставка церковних раритетів «Почаївський монастир в історії Греко-Католицької Церкви». Захід присвячено 250-річчю папської коронації ікони Божої Матері. 29 вересня до цієї дати в Марійському духовному центрі «Зарваниця» відбулася Міжнародна наукова конференція «Почаївський феномен: василіанський монастир Успіння Пресвятої Богородиці в історії та культурі України». В межах заходу було розгорнуто експозицію почаївських артефактів із музеїв, архівів, бібліотек і приватних колекцій Львова, Дрогобича (Львівщина), Рівного, Острога (Рівненщина), Тернополя, а також парохій Тернопільсько-Зборівської архієпархії УГКЦ.

12 вересня на Хмельниччині у Музеї старожитностей Кам'янець-Подільського державного історичного музею-заповідника відкрито виставку «Глиняні боги Трипілья» Її приурочено 130-річчю відкриття трипільської культури і відзначенню Днів європейської спадщини. Експозиція налічує 40 глиняних антропоморфних фігур, створених за доби Трипілья (V-IV тисячоліттям до нашої ери). Переважну більшість артефактів, виявлених під час археологічних розвідок на трипільських поселеннях, було передано до музею краєзнавцями М. Борковським і С. Шкурко.

Цього ж дня у Культурно-археологічному центрі «Пересопниця» Рівненської облради презентовано відреставровану хоругву XVIII століття, а також її 3D-модель (художник Д. Крахмалюк) та відео цифрової реставрації.

У Романові на Житомирщині встановлено стенд 3D-візуалізації замку графа Юзефа Глінського. Також тут є інформація про маєток і його мешканців з посиланням на статтю краєзнавця О. Кондратюка. В межах реалізації грантового проєкту «Віртуальна 3D-реставрація зруйнованих пам'яток Житомирщини» в області встановлено ще три стенди з доповненою реальністю – біля палацу

родини Терещенків у Денишах, у парку Барона де Шодуара та на Замковій горі у Житомирі.

Збереження та охорона культурної спадщини

21 та 22 вересня у Києві відбувся форум «Українська культурна спадщина: #ДійЗадляСпадщини». Організатори – Програма сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку та впроваджується *Pact* в Україні. Партнерами події виступили Міністерство культури та інформаційної політики України, а також ЮНЕСКО в Україні. За участі представників громадського суспільства, уряду, культурної спільноти та міжнародних донорських організацій на форумі окреслено коло нагальних питань щодо збереження культурної спадщини під час війни. Серед них, зокрема, створення Єдиного державного реєстру рухомих і нерухомих пам'яток історії України, залучення фінансування для цифровізації закладів культури, розгортання «військово-мобільних груп» на звільнених територіях для оцінки збитків та планування відбудови. Шість громадських організацій презентували проекти, присвячені збереженню культурної спадщини. Журі пітчінгу обрало переможцем ГО «Музейний підряд», яка за допомогою цифрових рішень працюватиме над відновленням Меморіального музею-садиби В. І. Немировича-Данченка та М. О. Корфа, що наразі перебуває на тимчасово окупованій території.

30 вересня у столичному Національному музеї народної архітектури та побуту України минув фестиваль «Жива культура – живий світ», на якому було представлено культурні цінності України, що також є Всесвітньою спадщиною ЮНЕСКО. Майстри з різних регіонів продемонстрували, чим унікальний кожен куточок України, провели для гостей майстер-класи. Серед експонатів виставки – монета «Борщ», яку Національний банк України передав Міністерству культури та інформаційної політики України. Представлено також петриківський розпис, лозоплетіння, косівську мальовану кераміку, кримськотатарський орнамент «Орьнек». Організатори фестивалю: Міністерство культури та інформаційної політики України, Національний музей народної архітектури та побуту України, Центр розвитку «Демократія через культуру», Національна спілка майстрів народного мистецтва України, за підтримки Дніпропетровської ОВА, Київського кобзарського цеху, Фонду «МХП-Громаді», Асоціації «Дивись українське», ГО «Алем», компанії *Zinteco* та ДП «Кримський дім».

27 вересня відбулася презентація міжнародної промокампанії «Етніка: українські народні художні промисли». Мета проекту – посилити міжнародний імідж України як незалежної держави зі стародавніми традиціями, що є невід'ємною складовою європейської та світової культурної спадщини, та згуртувати громадян навколо збереження та промоції цієї спадщини всередині країни. В межах ініціативи розроблено листівки (дизайнерка А. Димарська) та відеоролики (кіностудія *FILM.UA Group*, режисерка О. Навроцька), які розповідають про традиції косівської мальованої кераміки, гутництва, решетилівської вишивки «білим по білому» та писанкарства. Партнерами кампанії виступили Мініс-

терство культури та інформаційної політики України, Український центр культурних досліджень, проєкт «Супровід урядових реформ в Україні», що фінансується Урядом Канади, *FILM.UA Group*.

Кіномистецтво

Українських діячів кіно відзначено державними нагородами до професійного свята. Указом президента України за вагомий особистий внесок у розвиток української кінематографії, заслуги у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, багаторічну сумлінну працю нагороджено орденом «За заслуги» III ступеня: режисерів О. Бобала-Яремчука (помертно) та О. Маламужа, продюсера А. Ногіна, акторів Д. Бондарева (помертно), Є. Світличного (помертно), О. Хільського (помертно), а також М. Девізірова, В. Кравчука, Г. Попенка, звукорежисера В. Ониська (помертно), постановника О. Суворова (помертно) та художника-декоратора В. Чорного (помертно). Орденом княгині Ольги III ступеня відзначено продюсерку І. Костюк. Почесне звання «Заслужений артист України» отримав актор Д. Лінартович, а почесне звання «Заслуженої діячки мистецтв України» – режисерка М. Врода.

Українська кіноакадемія назвала лауреатів VI та VII Національної кінопремії «Золота Дзига». Церемонії вручення не було, натомість оголошення призерів відбувалося онлайн і тривало протягом двох тижнів. На «Золоту Дзигу» 2022 року претендувало 55 фільмів у 24-х номінаціях. Найбільше перемог здобула стрічка «Стоп-Земля» режисерки К. Горностай: «Найкращий фільм» (продюсери В. Шереметьєв, О. Бесхмельниціна, Н. Лібет, В. Хоменко); «Найкраща режисерська робота (ім. Ю. Г. Ілленка)» та «Найкращий сценарій» (К. Горностай); «Найкраща чоловіча роль другого плану» (О. Іванов); «Найкращий монтаж» (Н. Романченко та К. Горностай); «Найкраща музика» та «Найкраща пісня» (композиція «Прийди» М. Клочко); «Найкраща робота художника-постановника» (М. Німенко); «Найкращий дизайн костюмів» (О. Гресь); «Найкращий грим» М. Пілунська; «Найкращі спеціальні ефекти» (О. Кудима, М. Костомаров). Також лауреатами VI «Золотої Дзиги» стали: «Цей дощ ніколи не скінчиться» режисерки А. Горлової та продюсера М. Наконечного («Найкращий документальний фільм»); В. Цветков, який працював над цим фільмом («Найкраща операторська робота»); «Кава з кардамоном» продюсерів О. Лавренюк, С. Лавренюка, Л. Семчук, К. Шевелюк та О. Зоз («Найкращий ігровий серіал»); «Глибока вода» режисерки А. Дудко та продюсерки О. Голубевої («Найкращий короткометражний анімаційний фільм»); «Папині кросівки» режисерки О. Журби та продюсерів М. Асадчого й О. Чубко («Найкращий короткометражний ігровий фільм» ім. Ю. А. Мінзянова); С. Філімонов («Найкраща чоловіча роль, фільм «Носоріг»); М. Кошкіна («Найкраща жіноча роль», фільм «Із зав'язаними очима»); Л. Руснак «Найкраща жіноча роль другого плану», фільм «Із зав'язаними очима»). Помертно премію присуджено Б. Петеру за найкращий звук у стрічці «Земля Івана». Нагороду за внесок у розвиток українського кінематографа отримав аніматор Є. Сивокінь. Тріумфатором VII Національної кінопремії «Золота Дзига» став дебютний фільм режисера Д. Сухолит-

кого-Собчука «Памфір» (продюсери О. Костіна, Є. Яцута, А. Колобаєв, А. Тимошенко). Цю роботу відзначено як «Найкращий фільм», а також нагороджено у номінаціях: «Найкращий сценарій», «Найкращий режисер» і «Відкриття року» (Д. Сухолиткий-Собчук); «Найкраща чоловіча роль» (О. Яцентюк); «Найкраща жіноча роль другого плану» (О. Хохлаткіна); «Найкраща операторська робота» (М. Кузьменко); «Найкраща робота художника-постановника» (І. Михайлов); «Найкращий грим» (М. Пілунська); «Найкращий дизайн костюмів» (М. Квітка); «Найкращі спеціальні ефекти» (Д. Рева). Серед інших володарів «Золотої Дзиги» 2023 року: «Ми не згаснемо» режисерки А. Коваленко та продюсерів В. Калмикова, О. Кобелева, Я. Калмикової («Найкращий документальний фільм»); «Фортеця Маріуполь. Останній день на Азовсталі» режисерки та продюсерки Ю. Гончарук і режисера Д. (Ореста) Козацького («Найкращий короткометражний документальний фільм»); «ГКЧП» режисера А. Непиталука та продюсерки А. Буковської («Найкращий короткометражний ігровий фільм» ім. Ю. А. Мінзянова); «Путлер Капут» режисера та продюсера М. Лиськова («Найкращий анімаційний фільм»); «Україна в огні 2» режисера і продюсера В. Бігуна («Найкращий серіал»); О. Черкашина («Найкраща жіноча роль», фільм «Клондайк»); Ю. Іздрик («Найкраща чоловіча роль другого плану», фільм «Я і Фелікс»); А. Горлова («Найкращий монтаж», фільм «Бачення метелика»); В. Явтушенко («Найкращий звук», фільм «Бачення метелика»); М. Моїсеєв («Найкраща музика», фільм «Крихка пам'ять»); композиція «То таке життя» М. Круть і М. Клименко, виконавиця *Krutь* («Найкраща пісня», фільм «Я працюю на цвинтарі»).

2 вересня у Київському культурному кластері «Краків» вдруде пройшов Антифестиваль авторського короткометражного кіно «Своїми словами». Гості події мали можливість відвідати конкурсні програми ігрових і документальних українських фільмів, воркшоп-пітчинг «Колізей» для режисерів, майстер-класи, виставку фотографій. Крім того, під час антифестивалю відбулися дискусії та лекції про те, як знімати документальне кіно, працювати з військовою тематикою та розмовляти під час інтерв'ю з людьми, які постраждали через дії російських окупантів.

До Дня українського кіно столичний кінотеатр «Жовтень» започаткував фестиваль «Нова генерація», в межах якого проведено зустрічі з українськими режисерами незалежної України. Фестивальні події тривали з 7 вересня до 11 жовтня. Гостями нового форуму стали А. Лукіч, К. Горностай, Н. Парфан, Д. Сухолиткий-Собчук і К. Грицюк.

8 вересня у Національному центрі Олександра Довженка відбувся вже традиційний перегляд української німої класики в живому музичному супроводі. Глядачам було представлено стрічку «Право на жінку» (О. Каплер, 1930 рік). Саундтрек до нього наживо виконали А. Слепаков і А. Соколов (проект «WARНЯКАННЯ»).

8–16 вересня VI Міжнародний кінофестиваль «Бруківка» пройшов одночасно у Польщі, Німеччині та трьох українських містах – Кам'янці-Подільському на Хмельниччині, Броварах на Київщині й Одесі. На участь у

ньому подали заявки понад дві сотні фільмів. Гранпрі фестивалю здобула стрічка «Маріуполь. Сто ночей» С. Мельник. Найкращим фільмом Національної конкурсної програми визнано «ГКЧП» А. Непиталюка. Спеціальні згадки журі присуджено картинам: «Джордан'96» К. Лесик («за достовірність відтворення епохи, що минула, та пронизливу данину пам'яті тим, хто не зміг її пережити»), «Літургія протитанкових перешкод» Д. Сухолиткого-Собчука («за бачення прекрасного в деталях в найтрагічніші часи, за віру та надію!»), «Згасаюче світло» І. Орленка («за поетичне розкриття позачасового характеру трагедій, що їх переживає людство, і життєствердне зображення того, як жах буття упорюється перед його красою»), «Це побачення» Н. Парфан («за лаконічне відтворення українського «*saure diem*»»). Спеціальними почесними нагородами кінофестивалю «за внесок та сприяння у популяризації незалежного та авторського українського кіно» нагороджено Н. Парфан та І. Гладштейна.

21–24 вересня в Ужгороді минув IV Міжнародний гірський кінофестиваль *SMIF*, який представив глядачам 36 фільмів із різних країн на тему гір. Покази відбулися у Закарпатському театрі ляльок «Бавка». Журі у складі програмної директорки Міжнародного фестивалю документального кіно про права людини *Docudays UA*, кінокритикині Ю. Коваленко, режисерки О. Моргунець-Ісаєнко та продюсера І. Гладштейна обрали чотирьох переможців конкурсної програми. Серед них – вітчизняна документальна короткометражна стрічка «Ало, я на горі» Л. Пирожкової. Приз глядацьких симпатій отримав фільм «Ми не згаснемо» української режисерки-документалістки А. Коваленко. В межах кінофестивалю *SMIF* проведено лекції та панельні дискусії про кіно, туризм і екологію, а також фотоконкурс «Життя Карпат».

28 вересня в Івано-Франківську втретє стартував Міжнародний фестиваль короткого метру «4:3», покликаний популяризувати та розвивати кіно, зняте в екранному форматі 4:3. До 1 жовтня в одному з місцевих кінотеатрів, палаці Потоцьких та просторі «Вагабундо» організовано кінопокази, лекції, відкриті дискусії та *artist-talk'u* з провідними діячами української культури. Традиційно в програмі – національний і міжнародний конкурси, які оцінювало професійне журі у складі режисерки О. Журби, кіножурналіста, програмного директора кінофестивалю *Миколайчук OPEN* А. Малишенка та художниці, перформерки М. Русінкевич. Найкращою стрічкою національного конкурсу визнано 14-хвилинний фільм Я. Малащука та Р. Хімея «Вибухи біля музею», присвячений Херсонському краєзнавчому музею. Головний приз національного конкурсу за версією журі кінокритиків здобув фільм «Перезапис» К. Земляного. Також спеціальними відзнаками нагороджено українські роботи – «Причал» В. Семенової та П. Семенова та «Фільм, присвячений воді та деревам» Ф. Юр'єва. Цього року міжнародний фестиваль «4:3» вперше запропонував глядачам програму короткометражної анімації, створеної за підтримки Польського інституту в Україні. Крім того, було представлено ретроспективну добірку українського класичного кіно від «Довженко-Центру» та кіностудії ім. О. Довженка. До неї увійшли стрічки: «Така пізня, така тепла осінь» (1981) І. Миколайчука, «Совість» (1968) В. Денисенка, «Ніагара» (1991) О. Візира, «Цвітіння кульбаби» (1992) О. Ігнатуши.

7 вересня у широкий український прокат вийшла драма «Я, Ніна» М. Нікітюк. Протягом 8–17 вересня творча команда стрічки у складі режисерки та акторів здійснила тур Україною, аби особисто представити свою роботу. Творчі зустрічі пройшли у Києві, Полтаві, Івано-Франківську, Вінниці, Одесі, Дніпрі, Тернополі та Львові. 21 вересня у вітчизняних кінотеатрах стартував показ документальної картини «ЄвроДонбас» К. Грицюка (виробництво кінокомпанії *435 FILMS* за підтримки Державного агентства України з питань кіно та Міністерства культури та інформаційної політики України). 28 вересня відбулася всеукраїнська прем'єра фільму про воїнів Сил спеціальних операцій ЗСУ «Вовк. Страху нема» від режисерів А. Мартиненка та Т. Кулаковської. Крім того, 10 вересня на телеканалі СТБ презентовано завершальну частину кінотрилогії Об'єднання українських продюсерів «А потім прийшли „братя”» під назвою «Маріуполь. Окупація» (режисер М. Литвинов).

Література

8–10 вересня у столичному торговельному центрі «*Gorodok Gallery*» та *Pochayna Event Hall* дебютував літературний фестиваль *KyivBookFest*. Ініціатором його проведення став директор видавництва «Наш Формат» В. Кириченко. Фестиваль мав два паралельні формати – книжкову виставку-продаж із вільним входом і галузевий форум, на який можна було потрапити за благодійний внесок. Зібрані кошти організатори спрямують на друк професійної літератури для військових (проект «Військо читає» громадської організації «Реформація»). В межах галузевого форуму відбулося 160 заходів, зокрема, презентації новинок літератури, дискусії, лекції, майстер-класи, поетичні читання, автограф-сесії та концерти. Найпопулярнішими були події з такими учасниками, як М. Кідрук, Ю. Гудименко, Д. Яневський, В. В'ятрович, С. Руденко, брати Капранови, М. Матіос, В. Шкляр, В. Морозов та І. Малкович. Щодня програму фестивалю завершували музичні виступи О. Положинського та гуртів «Фіолет» й *Ot Vinta*. 9 вересня на *KyivBookFes* оголошено переможців Міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова 2022» у номінації «Романи». Першу премію присуджено Н. Тисовській за книгу «Справа про чорну ропу». Другу та третю премії отримали Р. Сьома («Мамуся») та Н. Смирнова («Пам'ять»).

Цими ж днями у Чернівцях тривали XIV Міжнародні поетичні читання *Meridian Czernowitz* за участі письменників із п'яти країн. Українські автори презентували нові книжки про війну РФ проти України, серед яких: «Позивний для Йова. Хроніки вторгнення» О. Михеда, антологія «Воєнний стан», упорядкована А. Любкою та Є. Лопатою, поетичні збірки «[dasein: оборона присутності]» Я. Черногуз та «Розламані люди» К. Міхалціної, збірка документальної воєнної прози «Точка нуль» А. Чеха (перевидання 2023 року) та поетична книжка С. Жадана «Скрипниківка». Також відбулися зустрічі з митцями та винно-книжкові дегустації *Book'o'Wine*.

Програму книжкових фестивалей *VinBookFest* у Вінниці (9–10 вересня), «Книговир» у Кропивницькому (22 вересня), «Відсіч. ДієСлово» у Житомирі

(від 29 вересня до 1 жовтня) традиційно склали публічні дискусії, лекції, творчі зустрічі та презентації нових видавничих проєктів.

13 вересня стартував четвертий сезон проєкту «Мереживо. Літературні читання в містечках України» від Українського ПЕН, що реалізується за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Впродовж шести місяців (до лютого 2024 року) письменники та літературознавці відвідають міста Хмельниччини, Полтавщини, Чернігівщини, Черкащини, Кіровоградщини, Вінниччини та Одещини. Першу поїздку здійснили Г. Осадко й Ю. Мусаковська у містечка Ярмолинці й Деражня Хмельницької області. У проєкті також візьмуть участь О. Гусейнова, Т. Зарівна, М. Лаюк, С. Поваляєва, Р. Семків, Л. Таран, О. Степаненко та інші.

Форум видавців та канадська недержавна організація «Українсько-Єврейська Зустріч» обрали третього лауреата книжкової премії «Зустріч: Українсько-єврейська літературна премія». Переміг роман «Амадока» С. Андрухович (львівське «Видавництво Старого Лева», 2020 рік).

25 вересня напередодні 64-ї річниці від дня народження українського письменника, сходознавця і перекладача Романа Гамади в Інституті франкознавства Львівського національного університету імені Івана Франка відбулося фінальне засідання журі, яке визначило переможця Всеукраїнської літературної премії імені Романа Гамади за художній переклад українською мовою. Лауреаткою цього року стала арабістка О. Прохорович за переклад роману ліванського письменника А. Вазена «Колір повітря». Спеціальну відзнаку премії отримала І. Маркова за переклад з хорватської книжки есеїв М. Єрговича «Жертвам сниться велика воєнна перемога».

15 вересня у Луцьку вшосте вручено літературну премію імені Івана Корсака. Нагороду здобув київський письменник і перекладач С. Грабар за роман «Святополк II Ізяславович». Літературну премію започаткувала родина письменника разом із видавництвом «Ярославів Вал» задля розвитку історичного роману та увіковічення пам'яті Івана Корсака.

Бібліотечна справа. Промоція читання

До Всесвітнього дня бібліотек оголошено переможців конкурсів і нагороджених відзнаками ВГО «Українська бібліотечна асоціація» у 2023 році. Зокрема почесне звання «Бібліотека року 2023» присвоєно Рівненській обласній універсальній науковій бібліотеці за комплекс проєктів «Промоція читання». Друге місце у конкурсі здобули: київська Публічна бібліотека імені Лесі Українки за проєкт «Бібліотерапія» (номінація «Великі бібліотеки»); Луганська обласна універсальна наукова бібліотека за проєкт «Мандрівна бібліотека» (номінація «Середні бібліотеки»); Бібліотека-філія с. Уличне Трускавецької ЦБС Львівської області за проєкт «Створення бібліотечно-музейного дозвіллевого центру в бібліотеці с. Уличне» (номінація «Малі бібліотеки»). Почесною відзнакою «Інклюзивна бібліотека» ВГО «Українська бібліотечна асоціація» нагороджено Запорізьку центральну міську бібліотеку. Інформаційний супровід конкурсу «Бібліотека року 2023» забезпечили блог НМВ Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, а також професійні журнали «Бібліотечна плане-

та», «Бібліотечний форум: історія, теорія і практика», «Вісник Книжкової палати України».

19–22 вересня у Львові пройшов XIII Львівський міжнародний бібліотечний форум під темою «Бібліотека вільних людей». Цього року форум відбувся у змішаному форматі: наживо в Українському католицькому університеті, Американському домі, бібліотеках міста та за онлайнвої участі – на платформі *Zoom*. До роботи пленарного засідання та інших заходів долучилося понад 300 учасників – бібліотекарі, науковці, викладачі закладів вищої освіти, видавці, автори, провайдери інформаційних послуг, представники ВГО «Українська бібліотечна асоціація» з усіх куточків України та колеги з Польщі, Німеччини, Литви, Великої Британії. Серед численних подій бібліотечного форуму: презентація виставки самвидаву 1988–1990 рр. із фонду стародруків та спеціальних колекцій Бібліотеки Українського католицького університету «Вільні люди: тоді і зараз», заходи у форматі «круглого столу» – «Бібліотеки як Хаби цифрової освіти», «Працюємо на Перемогу» (про бібліотеки як центри волонтерської допомоги), «Здоров'я нації та наслідки війни – як бібліотекам зробити свої громади здоровішими?». В межах проєкту «Бібліотека як безпечний простір» відбувся міжнародний семінар «Все про безпеку в бібліотеці: фізичну та цифрову» (проєкт реалізує ВГО «Українська бібліотечна асоціація» разом із *Goethe-Institut* в Україні). З підсумковою доповіддю «Українські бібліотеки. Незламність і візія майбутнього» виступили – в. о. генерального директора Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, член Президії Української бібліотечної асоціації О. Сербін та директорка Науково-технічної бібліотеки КПІ ім. Ігоря Сікорського, президентка ВГО «Українська бібліотечна асоціація» О. Бруй.

6 вересня у Центральній бібліотеці ім. Т. Г. Шевченка для дітей м. Києва відкрито першу в Україні Бібліотеку настільних ігор (фонд налічує 125 різноманітних розваг). Наразі пограти у настільки можна у читальній залі, а згодом постійні користувачі бібліотеки зможуть брати їх додому. Колекцію ігор для закладу передала Спілка видавництва настільних ігор.

В Україні створено першу онлайн-радіостанцію аудіокниг «Sluhavka». Завдання проєкту – популяризація української книги, а також диджиталізація друкованих видань, шляхом виготовлення аудіоверсій без скорочень чи адаптації. Користувачі можуть безплатно послухати контент радіостанції на сайті, а також переглянути літературні програми та інші ексклюзивні матеріали у записі на офіційному *YouTube*-каналі. Офіційним голосом «Sluhavka» стала з. а. України, теле- і радіоведуча А. Заклецька.

Просвітництво

Медіа про книжки та книговидання «Читомо» за підтримки Українського культурного фонду запустили проєкт «До друку! Знакові видавничі осередки України». Проєкт дає змогу всім зацікавленим відкрити унікальні історії ентузіастів і професіоналів, які творили українське книговидання від XVI століття і до доби незалежності України. Матеріал супроводжує серія відео про історію української книги. Наразі можна подивитися ролик про видавничий осередок «Сурма» у Нью-Йорку (США). Авторами досліджень виступають авторитетні науковці, серед яких – історикиня, директорка Музею книги і друкар-

ства України В. Бочковська, професор, автор книги «Історія видавничої справи» М. Тимошик, журналістка, доцентка кафедри медіакомунікацій Української академії друкарства Г. Листвак, дослідниця 1920-х Я. Цимбал та інші. Партнерами проєкту виступили: Музей книги і друкарства України, Державний історико-культурний заповідник Острога, Львівський національний літературно-меморіальний музей Івана Франка, Українська академія друкарства у Львові.

28 вересня у столичному закладі «Хвильовий» відбулася культурна подія, присвячена шрифтам та дизайновій ідентичності. Організатори «Абетки у Хвильовому» зібрали дизайнерів, шрифтарів та інших креативників Києва, аби наживо представити проєкт «Шрифтова абетка української ідентичності» від *Projector Foundation*. Окрім того, охочі могли взяти участь у воркшопі з леттерингу «Літерація», послушали лекції про історію українських шрифтів, а також взяти участь у дискусії про виклики шрифтової індустрії за участі експертів галузі. Серед спікерів були, зокрема, шрифтарі З. Кривошия та Є. Садко, а також дизайнерка О. Корчевська-Цехош.

Культура та мистецтво для людей з інвалідністю

У Національній опереті України адаптовано п'ять вистав для глядачів із вадами зору. В межах інклюзивного проєкту «Тактильна адаптація вистав для глядачів» створено аудіодискрипцію, тактильні книжки з декораціями та костюмами кожної постановки, а також театральні програмки шрифтом Брайля й описовий тур за двадцятьма іншими виставами театру. Зокрема у вересні можна було відвідати адаптовані спектаклі: «Доріан Грей» за романом О. Уайльда, «За двома зайцями» за мотивами п'єси М. Старицького, «Сімейка Адамсів» (музика та тексти пісень Е. Ліппа), «Тигролови» за мотивами роману І. Багряного (прем'єра), «В джазі тільки дівчата, або Sugar» (музика Д. Стайна). Проєкт втілено за підтримки Українського культурного фонду.

Впродовж місяця у львівській філії музею в темряві «Третя після опівночі» тривала інклюзивна виставка «Картини, що оживають», на якій представлено тактильні копії видатних світових та українських творів живопису. Серед робіт – «Катерина» Тараса Шевченка, «Звір» Марії Примаченко, «Мона Ліза» Леонардо да Вінчі, «Соняшники» Ван Гога та інші. Розкрити мистецтво по-новому допомагає незрячий гід під час екскурсії в темряві. Відвідувачі можуть також взяти участь в активностях при світлі.

Матеріал підготувала

Кобзаренко Л. П., провідний редактор
відділу наукового аналізу та
узагальнення інформації

Комп'ютерне опрацювання та редагування **І. Г. Піленко**

Формат 60x84/16. Умовн. друк. арк. 1,37. Б/т. Зам. 74. Безплатно

НБУ імені Ярослава Мудрого, Київ-1, Грушевського, 1. Тел. 278–85–12